

SMERNICE ZA BIBLIOTEČKE USLUGE NAMENJENE KORISNICIMA BRAJEVOG PISMA

IFLA Sekcija biblioteka za slepe

UDK 026/027:061.2(100)(062)
027.6-056.262(100)

Istorijat

Novembra 1994. Međuvladin savet Opštег informacionog programa Uneska odobrio je novi, prerađeni tekst Uneskovog Manifesta za javne biblioteke. Manifest je sastavljen u saradnji sa Sekcijom za javne biblioteke Međunarodne federacije bibliotečkih udruženja i institucija (IFLA). Manifest objavljuje dva važna stava:

„Javna biblioteka, kao lokalna kapija znanja, pruža osnovne uslove za učenje tokom čitavog života, samostalno donošenje odluka, i kulturni napredak pojedinaca i društvenih grupa.

Ovaj manifest proglašava da organizacija Unesco veruje da su javne biblioteke životna snaga obrazovanja, kulture i informisanja, i neophodni činioci društvenog života koji neguju mir i duhovno blagostanje, delujući na umove muškaraca i žena.

... Usluge javne biblioteke počivaju na načelu ravno-pravnog pristupa za sve, bez obzira na starosno doba, rasu, pol, veru, nacionalnost, jezik, ili društveni položaj. Za korisnike koji iz bilo kog razloga ne mogu da koriste redovne usluge i građu obavezno treba obezbediti posebne usluge i građu, na primer za pripadnike jezičkih manjina, osobe s invaliditetom, ili ljudi koji su u zatvoru ili bolnici”.

Među zadacima javne biblioteke navedenim u Manifestu je i razvijanje informacionih i računarskih veština, kao i pomaganje i iniciranje aktivnosti i programa na planu opismenjavanja.

Manifest jasno poziva one koji donose odluke na nacionalnom i lokalnom nivou, kao i bibliotečku

задничу „у целини и широм света”, да примени начела из Manifesta. Unesco је прихватио Brajevo писмо као једино тактилно писмо паралелно са штампаним зapisom.

Javne biblioteke имају базичну одговорност према корисницима Brajevog pisma, а обезбеђивање доступа knjigama i uslugama na Brajevom pismu je sastavni deo svrhe i misije biblioteka, onako kako ih подржавају IFLA i Unesco.

Savremena društva прихватају да постоји веомајака веза између писмености, образовања и лиčног, економског и друштвеног благостања, као и напредка задниче, нjoj суседних задничица и читаве земље. Иstraživanja u vezi sa slepim i sa osobama oštećenog vida koja su Severnoj Americi i Evropi sprovodile организације као што су Švedska biblioteka zvučnih, i knjiga na Brajevom pismu, Biblioteka države Vašington za slepe, i osobe s invaliditetom (WSLBPH¹), i Biblioteka za slepe Kanadskog nacionalnog instituta za slepe (CNIB²), jačaju утисак, који иначе постоји у јавности, да добро развијена умећа чitanja i pisanja poboljšavaju могућности запошљавања, учења на вишim stupnjevima, i povećavaju nezavisnost. Sve tri studije pokazale су да су они који су naučili Brajevo pismo као први medijum за чitanje, i intenzivno ga koristili, imali више шансе да развију pozitivne čitalačke navike, запошљавали се на mestima sa većom platom, i чешћe стизали до diplomskog nivoa studija. Ni tehnologija ni zvučni snimci nisu prihvatljive замене за sposobnost чitanja i pisanja, što jednako važi за свет ljudi koji vide i onih koji су slepi. U obe задниче осnov писмености је sposobност чitanja i pisanja, штампане ili Brajeve azbuke. Намена sledećih

начела је да се дух Manifesta прошири на све типове библиотечких услуга намењених slepim i slabovidim osobama, при чemu су писменост i приступ presudni чиниoci који отварају могућности за one koji ne mogu da koriste штампану грађу.

Načela библиотечких услуга за кориснике Brajevog pisma

Slepim osobama je Brajevo pismo medijum за чitanje, паралелан штампаним словима.

Biblioteke treba да покажу добру volju за popularisanje важности Brajevog pisma i da slepim članovima задниче olakšaju pristup izvorima informacija na tom medijumu. Sledeća glavna начела су od presudnog значаја за све типове biblioteka чије usluge могу користити slepi članovi задниче. Biblioteke treba да:

1. Obezbede neograničen pristup zbirkama na Brajevom pismu, na начине који одговарају uslovima u njihovim земљама, на primer kroz saradničke poduhvate, slanje upita dobavljačima, међубиблиотечку pozajmicu ili zajedničko korišćenje izvora sa drugim bibliotekama, ili obogaćivanjem sopstvenih zbirk, ako je то moguće.
2. Podstiću unošenje svih fondova na Brajevom pismu u nacionalne ili regionalne kataloge, ako je moguće.
3. Promovišu uključivanje Brajevog pisma u aktuelne programe opismenjavanja.
4. Uvrste knjige na Brajevom pismu, ili njihove штампане verzije, u svoje programe, као што су časovi чitanja priča, književni razgovori, da bi se slepa deca od malena podstakla да читaju zajedno sa svojim vršnjacima који виде.
5. Unose zbirke na Brajevom pismu u opšte kataloge biblioteka ili, ако je tehnički izvodljivo, postavljaju hiperveze ka takvim zbirkama drugih biblioteka.

¹ WSLBPH – Washington State Library for Blind and Physically Handicapped – Biblioteka države Vašington за slepe i osobe s invaliditetom. (prim. prev.)

² CNIB – Canadian National Institute for the Blind – Kanadski nacionalni institut за slepe (prim. prev.)

6. Edukuju one koji upravljaju bibliotekama i zaposlene u njima u vezi sa Brajevim pismom, kao medijumom pismenosti za slepe i slabovide osobe.
7. Koriste Brajevo pismo za komunikaciju sa slepim i slabovidim osobama – svojim korisnicima u zajednici.
8. Promovišu postojanje bibliotečkih usluga na Brajevom pismu, unutar zajednice kojoj su namenjene usluge biblioteke.

Smernice za obogaćivanje zbirki na Brajevom pismu

Ove smernice podrazumevaju neophodan minimum za dodavanje novih knjiga na Brajevom pismu ili informacija iz drugih mreža i izvora, za njihovu dostupnost i korišćenje od strane onih pripadnika neke zajednice koji čitaju na Brajevom pismu:

1. Tačna reprodukcija sadržaja objavljenog štampa-nog izdanja nekog dela treba da bude najvažniji uslov koji će zadovoljiti knjige ili druga građa kada se prenesu na medijum koji je proizvod na Brajevom pismu, kao što su knjige od čvrstog materijala ili elektronski diskovi.
2. Ako se izostavlja deo sadržaja, na primer grafički prikazi, ilustracije ili reklamni oglasi u časopisima, o tome treba da postoji napomena.
3. Knjige na Brajevom pismu treba da u potpunosti budu usaglašene sa kodovima koji su u savremenoj primeni, onako kako ih propisuje ovlašćeno telo za standardizaciju u svakoj zemlji.
4. Svaki tom na Brajevom pismu treba da sadrži:
 - a) Naslovnu stranicu, sa potpunim naslovom, imenom autora i brojem tomova, koja nadomešćuje naslov i naslovne stranice svakog toma.

- b) Podatke o datumu zaštite autorskih prava i njihovom vlasniku, kako se pojavljuju u štampanoj verziji.
- v) Izdavačev prikaz knjige i informacije o autoru, sa omota knjige.
- g) Časopisi treba da na prednjoj stranici omota sadrže naslov, mesec i godinu izlaženja broja; tom i broj pojedinačne sveske.
- d) Časopisi treba da sadrže imena glavnih urednika.
- đ) Komercijalni časopisi treba da sadrže adrese uredništva.
5. Pri obezbeđivanju informacije treba podsticati izradu taktilnih ilustracija.
6. Knjige od čvrstog materijala na Brajevom pismu treba da budu kvalitetno upakovane da bi se zaštitile od oštećivanja prilikom slanja poštom ili tokom transporta. Takođe, korisnicima treba da bude lako da ih ponovo zapakuju, da bi ih vratili.
7. Označavanje nalepnicama na omotu treba da bude u štampanom vidu i na Brajevom pismu.
8. Mora se voditi računa o zahtevima i propisima u vezi sa autorskim i srodnim pravima koji važe u dатој држави.
9. Knjige moraju biti povezane na odgovarajući način da bi knjiga imala čvrstinu i da bi se vrhovi tačkica zaštitili od oštećenja, a istovremeno čuvale stranice i sprečilo njihovo lako otcepljivanje. Treba omogućiti da se knjige čitaju ravno položene.

.....
Prevela sa engleskog Gordana Ljubanović
.....